

УДК 343.85:007

Марков М. М. – кандидат юридичних наук, професор кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ, м. Київ

Використання інформаційно-аналітичних можливостей у протидії злочинності

Висвітлено питання застосування інформаційно-аналітичних можливостей у діяльності уповноважених підрозділів Національної поліції з протидії злочинності. Визначено, що аналітична робота в протидії злочинності – це підбір, узагальнення й аналіз (логічне дослідження) накопиченої інформації та підготовка на цій підставі висновків, прогнозів і пропозицій для опрацювання аналітичних оглядів та прийняття рішень. Обґрунтовано, що використання уповноваженими підрозділами Національної поліції аналітики в протидії злочинності сприятиме: суттєвому покращенню практичних результатів щодо виявлення та документування злочинів, що полягатиме в збільшенні кількості виявлених і задокументованих злочинів у співвідношенні до учинених; зниженню рівня злочинності й покращенню стану криміногенної ситуації; правильному оцінюванню ризиків і своєчасному вжиттю оперативно-профілактичних заходів у межах регіонів та держави; прийняттям ефективних процесуальних й управлінських рішень, напрацюванню дієвої методики аналітики великих за обсягом масивів інформації; оптимізуванню процесу збирання, зберігання, накопичення та використання інформації.

Ключові слова: система; аналітика; ризики; оперативні підрозділи; злочинність.

Постановка проблеми. Діяльність уповноважених підрозділів Національної поліції в протидії злочинності, керована аналітикою Intelligence Led Policing (ILP), – це модель, яка спрямована на підтримку інституційного управління та рішень уповноважених осіб шляхом аналізу інформації та поширення даних. Основою такої діяльності є проведення кримінального аналізу, а саме дій, спрямованих на ідентифікацію і точне визначення взаємозв'язків між відомостями, які стосуються подій злочинного характеру, осіб, пов'язаних із ними, та даними, що походять з різних джерел, використання їх уповноваженими підрозділами в протидії злочинності.

Уповноважені підрозділи Національної поліції відповідно до покладених на них завдань аналізують рівень злочинності, чинники, від яких він безпосередньо залежить, прогнозують криміногенну ситуацію; розробляють і вносять пропозиції керівництву Національної поліції України щодо організації уповноважених підрозділів; аналізують ефективність використання сил, засобів та обліків у протидії кримінальним

правопорушенням, визначають основні напрями й тактику розвідувальної діяльності, пов'язаної з виявленням кримінальних правопорушень, формують на цій підставі пропозиції керівництву Національної поліції щодо підвищення ефективності оперативно-службової діяльності [1].

Саме тому актуальною є необхідність упровадження в уповноважені підрозділи Національної поліції моделі поліцейської діяльності, керованої аналітикою ILP.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Засади протидії злочинам з використанням інформаційно-аналітичного забезпечення розглядали у своїх працях К. В. Антонов, Р. В. Білоус, В. А. Буржинський, В. І. Василичук, М. Г. Вербенський, О. Є. Користін, І. М. Купранець, А. В. Мовчан, Д. Й. Никифорчук, В. А. Некрасов, Ю. Ю. Орлов та ін. Аспекти інформаційного забезпечення розслідування злочинів вивчали Є. Д. Лук'янчиков, Р. А. Усманов, Ю. В. Черноус, С. С. Чернявський та ін.

Проте у фахових виданнях особливості використання уповноваженими підрозділами поліції аналітики ILP у протидії злочинності висвітлено недостатньо, що потребує подальшого аналізу.

Метою цієї статті є аналіз проблем використання аналітики ILP в діяльності уповноважених підрозділів Національної поліції, а також надання пропозицій щодо їх удосконалення.

Виклад основного матеріалу. Основною метою запровадження в діяльності уповноважених підрозділів Національній поліції України міжнародного досвіду поліцейської діяльності, керованої аналітикою ILP, є побудова моделі аналітичної діяльності (на центральному, регіональному та місцевому рівнях), на підставі результатів функціонування якої будуть приймати ефективні процесуальні й управлінські рішення, що цілком забезпечить виконання завдань, покладених на такі підрозділи.

У процесі впровадження розглядуваної моделі буде оптимізовано процес збирання, зберігання, накопичення та використання інформації, що сприяє підвищенню якості здійснення кримінального аналізу в протидії злочинності, як наслідок – удосконаленню процесу виявлення, припинення та розслідування кримінальних проваджень, проведення оперативно-профілактичних заходів у напрямі зниження рівня злочинності та якості стратегічного планування на подальший період [2].

Уповноважені підрозділи Національної поліції загалом готові до впровадження нових підходів до інформаційно-аналітичного

забезпечення протидії злочинності, а саме створення власних систем кримінального аналізу, керованої аналітикою ІЛР.

Водночас слід акцентувати увагу на певних аспектах сучасного стану інформаційно-аналітичного забезпечення протидії злочинності.

1. Попри те, що впроваджені методи аналізу надали можливість сформувати в уповноважених підрозділах Національної поліції готовність до впровадження кримінального аналізу, актуальним питанням залишається відсутність нормативного врегулювання в цій сфері, що потребує вирішення на етапі впровадження цих систем.

2. Наявний понятійний апарат у сфері інформаційно-аналітичного забезпечення уповноважених підрозділів Національної поліції дає змогу на початковому етапі реалізувати окремі завдання кримінального аналізу. Водночас необхідно корегувати в контексті передової європейської практики нормативного закріплення, сприйняття посадовими особами МВС, Національної поліції та інших правоохоронних органів, прокуратурою та судами. Це вкрай важливо з огляду на потребу вдосконалення правоохоронної діяльності, підвищення ефективності та забезпечення своєчасного реагування на сучасні виклики та загрози [3, с. 180–183].

Аналітична робота протидії злочинності – це підбір, узагальнення й аналіз (логічне дослідження) накопиченої інформації та підготовка на цій підставі висновків, прогнозів і пропозицій для опрацювання аналітичних оглядів і прийняття рішень.

Аналітичну роботу здійснюють за напрямками:

а) оперативний аналіз (робота за конкретними кримінальними провадженнями з локальними даними, такими як аналіз телефонних трафіків, транзакцій, даними стосовно конкретної особи, об'єкта тощо);

б) тактичний аналіз (аналіз криміногенної ситуації на конкретній території за нетривалий проміжок часу, за певним видом злочину);

в) стратегічний аналіз (виявлення тенденцій, закономірностей, прогнозування розвитку за тривалий період часу тощо) [4, с. 49–50].

Відповідно до такого поділу доцільно передбачити роботу з інструментами та методами кримінального аналізу на всіх рівнях підрозділів Національної поліції, забезпечивши здійснення стандартизації вмінь, навичок, алгоритму дій працівників-аналітиків та аналітичних продуктів.

У процесі дослідження ми запропонували впровадити чотири типи аналітичних продуктів:

а) аналітичний звіт (звіт, огляд, довідка) – аналітичний продукт, розроблений аналітичним відділом відповідно до потреб ініціатора, з використанням наданої ним інформації та інформації, що знаходиться в базах даних, який містить висновки та рекомендації (прогнози) аналітиків, може містити профіль ризиків і супроводжуватися графіками, зображеннями, схемами тощо;

б) профіль (досьє) особи, об'єкта, організованої групи чи злочинної організації – максимально повна інформація на об'єкт дослідження відповідно до запиту замовника;

в) витяг інформації – аналітичний продукт, який був отриманий аналітичним підрозділом шляхом вибірки інформації з баз даних за умовами (критеріями) пошуку, які були зазначені ініціатором;

г) інформаційне зведення – аналітичний продукт у вигляді оброблених табличних даних, які були отримані аналітичним підрозділом шляхом вибірки їх з баз даних за умовами (критеріями) пошуку, що були зазначені ініціатором.

Основними складовими розвитку моделі ILP, які необхідно запровадити в діяльності підрозділів Національної поліції, мають стати:

- інформаційні ресурси, спеціально підготовлені для використання в цьому аналізі;
- система їх наповнення;
- система оцінювання інформації та джерел її надходження;
- спеціальне програмне забезпечення як інструмент;
- інтеграція програмного забезпечення з інформаційною системою;
- спеціально підготовлені працівники (аналітики) [5, с. 296–299].

Для цього необхідно систематично проводити тренінги та практичні навчання з аналітиками для набуття теоретичних знань, практичних навичок і підвищення рівня кваліфікації щодо застосування математичних методів кримінального аналізу й відповідного програмного забезпечення.

Також доцільно запровадити підготовку, підвищення кваліфікації та спеціалізацію аналітиків у системі закладів вищої освіти зі специфічними умовами підготовки; стандартизовані форми аналітичних продуктів; розробити належну нормативно-правову базу для врегулювання цих питань.

Реалізація аналітики ILP у протидії злочинності сприятиме вирішенню низки проблемних питань (ризиків), що стосуються:

- необхідності внесення змін до законодавства України щодо запровадження нових посад аналітиків, їхнього грошового забезпечення, вимог під час прийому на роботу (профілю професійної компетентності), створення нових інформаційних підсистем, користування базами даних інших відомств тощо; забюрократизованого порядку погодження в процесі підготовки підзаконних нормативно-правових актів (наказів, положень, інструкцій тощо);

- відсутності постійного джерела коштів на впровадження проекту;

- небажання керівників окремих підрозділів управляти змінами, виконувати додаткову роботу, неусвідомлення ними необхідності здійснення змін, побоювання втратити особисту значущість;

- невміння обирати нові, активні форми співробітництва між різними органами та підрозділами Національної поліції, а також із зовнішніми суб'єктами, зокрема закордонними партнерами; уповільнення процесу добору кадрів та їх підготовки; потенційної конкуренції у сфері ресурсів (людських, матеріальних);

- несвоєчасної реалізації або сповільнення процесу реалізації одного чи кількох етапів запровадження систем кримінального аналізу й аналізу ризиків;

- очікування швидких результатів, що призведе до неякісної реалізації концепції, дилетантського підходу та неефективності роботи системи кримінального аналізу [6, с. 56].

На нашу думку, ці загрози можуть бути мінімізовані шляхом: застосування правильних і системних принципів в організації подальших дій; умілого управління людськими ресурсами; раціонального використання фінансових коштів; застосування мотиваційної системи щодо виконавців; поширення знань з питань кримінального аналізу й аналізу ризиків, а також проведення навчальних курсів, тренінгів тощо.

На підставі результатів дослідження запропоновано модель діяльності підрозділів кримінального аналізу Національної поліції в протидії злочинності, що передбачає:

- координацію діяльності регіональних управлінь кримінального аналізу;

- регулювання надання доступу до відомчих інформаційних ресурсів та інших ресурсів органів державної влади;

- координацію роботи структурних підрозділів під час розробки однакових суб'єктів злочину (осіб, груп та ін.);

- участь у роботі слідчо-оперативних груп в особливо важливих справах як аналітиків;
- безпосереднє здійснення підготовки аналітичних продуктів за запитами та власною ініціативою, унесення їх до банків даних;
- супроводження банків даних результатів аналітичних продуктів і надання до них доступу.

Висновки. Використання уповноваженими підрозділами Національної поліції аналітики ІЛР у протидії злочинності сприятиме:

- суттєвому покращенню практичних результатів щодо виявлення та документування злочинів, яке полягатиме у збільшенні кількості виявлених і задокументованих злочинів у співвідношенні до вчинених;
- зниженню рівня злочинності, поліпшенню стану криміногенної ситуації;
- правильному оцінюванню ризиків, своєчасному вжиттю оперативно-профілактичних заходів у межах регіонів і держави;
- прийняттю ефективних процесуальних й управлінських рішень, напрацювання дієвої методики аналітики великих за обсягом масивів інформації;
- оптимізуванню процесу збирання, зберігання, накопичення та використання інформації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про затвердження Положення про Департамент захисту економіки Національної поліції України [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 13 жовт. 2015 р. № 830. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/newsnpd>. – Назва з екрана.
2. Стратегія розвитку органів внутрішніх справ України [Електронний ресурс] : розпорядження Кабінету Міністрів України від 22 жовт. 2014 р. № 1118-р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1118-2014-%D1%80>. – Назва з екрана.
3. Василенчук В. І. Кримінальний аналіз в оперативно-розшуковій профілактиці злочинів у сфері економіки / В. І. Василенчук // Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення : матеріали міжвуз. наук.-практ. конф. (Київ, 24 берез. 2017 р.) : у 2 ч. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2017. – Ч. 1. – С. 180–183.
4. Білоус Р. В. Деякі шляхи запровадження системи аналізу ризиків в діяльності оперативних підрозділів Національної поліції України / Р. В. Білоус // Актуальні питання організації та розвитку наукової, науково-технічної й науково-педагогічної діяльності в Україні : зб. тез Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (Київ, 30 серп. 2016 р.). – Київ : ДНДІ МВС України, 2016. – С. 49–50.
5. Никифорчук Д. Й. Запровадження нових підходів до інформаційно-аналітичного забезпечення протидії злочинності в Україні / Д. Й. Никифорчук, В. І. Василенчук // Стан та перспективи реформування сектору безпеки і оборони

України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 24 листоп. 2017 р.) : у 2 т. – Київ : Нац. акад. прокуратури України, 2017. – Т. 1. – С. 296–299.

6. Розвиток системи кримінального аналізу та аналізу ризиків, сумісної зі стандартами ЄС в структурах правоохоронних органів України. – Київ : МВС України, 2015. – 92 с.

REFERENCES

1. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy "Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Departament Zakhystu ekonomiky Natsionalnoi politsii Ukrainy": vid 13 zhovt. 2015 r. No. 830 [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On Approval of the Regulation on the Department of National Defense Police of Ukraine" from October 13, 2015, No. 830]. (n.d.). www.kmu.gov.ua. Retrieved from <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/newsnpd> [in Ukrainian].

2. Stratehiia rozvytku orhaniv vnutrishnikh sprav Ukrainy ta Kontseptsiiia pershocherhovyykh zakhodiv reformuvannia systemy Ministerstva vnutrishnikh sprav (skhvaleni rozporiadzhenniam Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 22 zhovt. 2014 r. No. 1118-r) [Strategy of development of the bodies of internal affairs of Ukraine and the Concept of priority measures of reforming the system of the Ministry of Internal Affairs (approved by the order of the Cabinet of Ministers of Ukraine from October 22, 2014, No. 1118-p). (n.d.). mvs.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1118-2014-%D1%80> [in Ukrainian].

3. BVasylynchuk, V.I. (2017). Kryminalnyi analiz v operativno-rozshukovii profilaktytsi zlochyniv u sferi ekonomiky [Criminal analysis in operational-search crime prevention in the field of economics]. *Kryminolohichna teoriia i praktyka: dosvid, problemy sohodennia ta shliakhy yikh vyrishennia, Criminological theory and practice: experience, problems of the present and ways of their solution*: Proceedings of the Interuniversity Scientific and Practical Conference. (Vols. 1), (pp. 180-183). Kyiv: Nats. akad. vnutr. sprav [in Ukrainian].

4. Bilous, R.V. (2016). Deiaki shliakhy zaprovadzhennia systemy analizu ryzykiv v diialnosti operativnykh pidrozdiliv Natsionalnoi politsii Ukrainy [Some ways to introduce a risk analysis system in the operations of the operational units of the National Police of Ukraine]. *Aktualni pytannia orhanizatsii ta rozvytku naukovo, nauково-tekhnichnoi i nauково-pedahohichnoi diialnosti v Ukraini, Topical issues of organization and development of scientific, scientific and technical and scientific and pedagogical activity in Ukraine*: Proceedings of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference. (pp. 49-50). Kyiv: DNDI MVS Ukrainy [in Ukrainian].

5. Nykyforchuk, D.Y., & Vasylynchuk, V.I. (2017). Zaprovdzhennia novykh pidkhodiv do informatsiino-analitychnoho zabezpechennia protydii zlochynnosti v Ukraini [Introduction of new approaches to informational and analytical support of crime prevention in Ukraine]. *Stan ta perspektyvy reformuvannia sektoru bezpeky i oborony Ukrainy, Status and prospects of reforming the security and defense sector of Ukraine*: Proceedings of the International Scientific and Practical Conference. (Vols. 1), (pp. 296-299). Kyiv: Nats. akad. pokuratury Ukrainy [in Ukrainian].

6. Rozvytok systemy kryminalnogo analizu ta analizu ryzykiv, sumisnoi zi standartamy YeS v strukturakh pravookhoronnykh orhaniv Ukrainy [Development of a system of criminal analysis and risk analysis compatible with EU standards in the structures of law enforcement agencies of Ukraine]. (2015). Kyiv: MVS Ukrainy [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редколегії 31.07.2018

Markov M. – Ph.D in Law, Professor of the Department of Operative and Searching Activity of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine

Use of Information and Analytical Capabilities in Counteracting Crime

In this article author discovered issues about introduction analysis in activity of units of the National Police of Ukraine in process of combating crimes. It is determined that, analytical work against crimes – it's a selection, generalization and analysis (logical research) of accumulated information and preparing on this basis conclusions, forecasts and suggestions to processing analytical reviews and decision-making. It is concluded that, using by the authorized departments of the National Police Analytic in combating against crimes will contribute: Significant improvement of practical results in detecting and documenting crimes, which will be expressed in increasing the ratio of the number of detected and documented crimes committed; reducing the level of appropriations and expenditures of budget funds and improving the state of the crime situation; correct risk assessment and timely implementation of operational and preventive measures within the regions and the state; the adoption of fast effective procedural and managerial decisions, the development of an effective methodology for analyzing large amounts of information; optimization of the process of collection, storage, accumulation and use of information.

Keywords: system; analysis; risks; operational units; criminal.